

ЗАКАЛЮЖНЫЙ В. Н. Прикладное содержание школьной физики как фактор учебной мотивации учащихся.

Одним из основных факторов формирования познавательной мотивации учащихся является содержание учебного материала. Специфической особенностью содержания школьного физики является то, что при относительной устойчивости теоретического компонента, прикладной компонент содержания требует постоянного совершенствования с учетом запросов общества на каждом этапе его развития.

В статье доказано, что прикладной компонент содержания школьного физики имеет огромный мотивационный потенциал, прежде всего, благодаря практической направленности, позволяет на основе широкой социальной мотивации формировать мотивы учения высшего порядка. В этом контексте выделены требования к содержанию информации по прикладной физике и указаны пути внедрения элементов прикладной физики в учебный процесс с мотивационной целью.

Теоретические обоснования мотивационной роли прикладного компонента содержания школьного физики подтверждены результатами констатирующего педагогического эксперимента, проведенного в ряде школ Черниговской и Киевской областей.

Ключевые слова: прикладной смысл, личностная потребность, учебная мотивация.

ZAKALYUZHNY V. M. Application content of school physics as a factor in students' learning motivation.

One of the main factors of cognitive motivation of students is the content of educational material. A specific feature of the content of school physics is that the relative constancy of the theoretical component applied component content requires constant improvement taking into account demands of society at every stage of its development.

The article proved that the applied component content of school physics has great motivational potential, primarily because of the practical orientation, allowing for broad-based social motivation to form higher order learning motives. In this context, highlighted the content of information requirements in applied physics and the ways of introducing elements of applied physics in the educational process of motivational purposes.

Theoretical study motivational role applied component content of school physics teacher konstativalnoho confirmed the results of the experiment conducted in some schools of Chernihiv and Kyiv regions.

Key words: Application content, personal need, academic motivation.

УДК 37.013.8:069-047.76

Кардаш Н. В.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

У статті автором проаналізовано зміст поняття "музейна педагогіка". Здійснено історичний екскурс подій та поглядів науковців щодо ролі та значення музеїв, їх експозицій у вихованні дітей. Розкрито причини, специфіку та особливості створення і діяльності дитячих музеїв як важливої складової музейної педагогіки. Зроблено порівняльну характеристику американської та європейської моделей діяльності дитячих музеїв.

Автором зроблено аналіз сучасних програм, проектів та науково-методичної літератури, які розроблені і впроваджуються музеями у змісті освітньої співпраці з навчальними закладами різних рівнів. Обґрунтовано важливе значення використання музейної педагогіки у навчально-виховному процесі не лише школярів, але й майбутніх педагогів різних спеціальностей. Це не лише впровадження нових форм навчання, але й можливість наповнити новим змістом

навчальний-матеріал, оскільки робота в залах музеїв, з експозиціями та експонатами демонструє тісний зв'язок минулого і сучасності та дає можливість прослідкувати зміни, які відбулися як в умовах побуту так і різних галузях освіти та техніки.

Ключові слова: музейна педагогіка, дитячі музеї, культурно-просвітницька діяльність музеїв, музейні ресурси.

Історія будь-якої держави містить підтвердження кожного етапу суспільного життя. У неоднозначних політичних та соціально-економічних умовах сьогодення особливо актуальним є “виховання історією”, яке набуває особливого значення, коли йдуть активні пошуки найбільш ефективних засобів формування самосвідомості підростаючого покоління. Знайомство з найважливішими сторінками минулого сприяє всебічному розвитку людини як цілісної особистості. Саме тому музейна педагогіка є перспективним напрямком педагогічної освіти.

Дослідженням історії музейної справи в Україні займались М. Бондарь, І. Буланій, І. Кирсим, О. Крук, Р. Маньковська, В. Обозний, Ю. Омельченко, В. Солодова, О. Столяров, М. Ткаченко, Л. Федорова, І. Явтушенко. Їх наукові доробки висвітлюють такі питання, як історію та діяльність громадських та шкільних музеїв, музеїв при закладах освіти, особливості краєзнавчої роботи музеїв тощо. З плином часу змінюється роль та значення музеїв, їх позиція та соціально-економічна функція.

У сучасному розумінні музей – це не лише місце збереження, обліку, вивчення та демонстрації пам'яток культури та мистецтва [1; 4; 7]. Це соціальний інститут – з багаточисленними функціями, напрямками та формами, які органічно взаємодіють. Незалежно від виду музею виділяють три основні види діяльності музею: наукову, експозиційну та освітньо-виховну. В Законі України “Про музеї та музейну справу” від 29 червня 1995 року, чітко визначено, що музей – це “науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини” [6].

На будь-які соціально-економічні зміни, які відбуваються в суспільстві, музей чітко реагує. Саме тому переорієнтація економічних та життєвих умов вплинули на принципи музейної діяльності, яка на сучасному етапі уже не обмежується науковими чи освітньо-виховними завданнями. Музеї є важливим компонентом економічної стратегії розвитку туристичної галузі, оскільки від рівня їх розвитку, якості послуг, що надаються, здатності відповідати вимогам часу залежить кількість відвідувачів (туристів), а отже і фінансова складова. Це примушує музеї постійно працювати над розробкою та створенням нових програм та форм музейної діяльності, однією з яких є музейна педагогіка.

Музейну педагогіку трактують як галузь діяльності та наукову

дисципліну. Під галуззю діяльності розуміють передачу культурного досвіду, яка через педагогічний процес, на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу, здійснюється в умовах музейного середовища. Як наукова дисципліна – це дисципліна на стику музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему [1; 14; 17].

Метою статті є аналіз становлення та розвитку музейної педагогіки, як наукової дисципліни, та характеристика сучасного стану її використання у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл та вузів.

Поняття музейної педагогіки було сформоване та введене в науковий обіг на початку ХХ ст. в Німеччині. Серед науковців немає одностайної думки щодо автора цього поняття, проте більшість пов'язують введення цього терміну у науковий обіг з прізвищами німецьких науковців А. Ліхтварком, А. Рейхвенном, Г. Фройденталем [11; 13; 17]. Спочатку його трактували як напрямок музейної діяльності, який зорієнтований на роботу з учнями. Проте на конференції “Музей як освітній та виховний заклад”, яка відбулася у 1913 році (м. Мангейм) А. Ліхтварк першим сформулював ідеї про освітнє значення музеїв і запропонував трактувати відвідувача як учасника діалогу. Саме тому в практику роботи музеїв було впроваджено метод “музейних діалогів”, де вперше екскурсовод або музейний працівник виступали у ролі посередника, діяльність якого була спрямована на допомогу відвідувачам у спілкуванні з мистецтвом та розвиток умінь бачити та насолоджуватись мистецтвом [16].

Підґрунтям для виникнення музейної педагогіки є культурно-освітня діяльність музеїв. Історія створення музеїв починається із зібрань і колекціонування різних творів мистецтва та предметів побуту приватними особами. Проте не завжди це хобі було актуальним.

До збереження пам'яток культури у різні історичні епохи біло різним. Так в епоху Середньовіччя колекціонування було призупинено, оскільки пам'ятники античності вважалися гріховними і повністю знищувалися. Проте в монастирях та в будинках поважних феодалів зберігалися і живопис, і предмети церковного начиння, і твори декоративно-прикладного мистецтва. Лише за часів Відродження у ХІІІ ст. вироби мистецтва знову почали колекціонувати. Як свідчать історичні дані саме приватні колекції різних вельмож були основою перших музеїв [13; 14].

Як ми уже зазначали музейна педагогіка – це результат багатовікового досвіду діяльності музеїв різних видів багатьох країн. Саме ця багаторічна діяльність створила підґрунтя для наукових полемік та дискусій щодо значення та ролі музеїв у вихованні та розвитку особистості як дітей, так і дорослих.

У 1753 році в Англії за рішенням парламенту був відкритий Британський

музей до фондів якого входили рукописи, археологічні знахідки та зразки природних дикових. Проте особливою окрасою цього музею була бібліотека, яка і сьогодні вважається однією з найбільших. Відкриття та діяльність Британського музею сприяли розширенню знань його відвідувачів та розвитку таких галузей науки як археологія та історія [1; 14].

Проводячи історичні екскурси з питань історії та діяльності музеїв у Англії науковці стверджують, що саме цій країні належить першість у поєднанні музею і школи в одне ціле. Яскравим прикладом цього є діяльність Південно Кенсінгтонського музею, керівництво якого основним завданням вбачало надання допомоги людям у покращенні життя через предмети безпосереднього вжитку, які зроблені народними ремісниками. Саме це вважають початком співпраці музею і художньої чи середньої школи [14].

Візитною карткою Франції є Лувр. Незважаючи на складні історичні події, які відбувалися у цій країні цей музей і сьогодні вірний своєму першочерговому призначенню – дарувати естетичне задоволення та займатися просвітницькою діяльністю.

Однією із основних функцій і завдань музеїв є застосування диференційованого підходу до різних категорій відвідувачів, проте основна увага музейної педагогіки, як і раніше, зосереджена на дитячій та підлітковій аудиторії. Дітей, особливо молодшого віку, музеї приваблюють своєю предметністю, реальністю і конкретикою буття. Адже саме музей може служити місцем зустрічі та діалогу різних поколінь, де чітко проілюстровано підходи до проблем, пов'язаних з вибором добра або зла, мудрості або безумства, істини чи брехні, дії або неробства.

Важливою складовою історії розвитку музейної педагогіки є історія створення Дитячих Музеїв. Проведений аналіз засвідчив, що історія створення вітчизняних дитячих музеїв припадає на 20-30-ті роки ХХ ст. і пов'язана з так званими “авторськими” музеями, організаторами яких були талановиті і неординарні люди [2; 13;14].

На території колишнього Союзу Дитячі музеї сформувались в період реформ педагогічної системи і заходи, заплановані в рамках цих процесів, були спрямовані на задоволення дитячих потреб у грі та творчості. Саме тому групою педагогів (С. Т. Шацький, Л. К. Шлегер, А. У. Зеленко) у 1905 році був створений перший в Росії Дитячий клуб, а у 1906 році товариство “Сетлемент”. За формою організації це товариство нагадувало поселення для дітей та підлітків з малозабезпечених сімей, де проводились заняття з хлопчиками та дівчатками, які об'єднувались у клуби-гуртки. Хоча клуб проіснував всього до 1908 року, проте за час його існування у дітей була можливість відвідувати різні гуртки, які діяли у слюсарній, столярній та швейній майстернях, а також здійснити походи в музеї, театри, замські

поїздки тощо [11].

Цікавим і своєрідним є Музей іграшки, створений відомим художником Миколою Дмитровичем Бартрамом, який не тільки сам створював чудові іграшки, але й досліджував історію виникнення іграшок та їх значення в житті дитини. Разом з однодумцями (І. І. Горбуновим-Посадовим, К. М. Венцелем) він брав участь в організації роботи “Дому вільної дитини”. Бартрама-педагога цікавило питання синтезу творчої думки дитини з ручною працею, результатом чого були виставки, організовані протягом трьох років (1908–1910 рр.) у Кустарному музеї (який він на той час очолював). Знаменним для В. М. Бартрама став 1918 рік – відкриття Музею іграшки, фонди якого швидко поповнювались конфіскованими іграшками з царських палаців, садиб та приватних колекцій купців та поміщиків, антикварних магазинів тощо. Особливістю Музею іграшки, який організував В. М. Бартрам було те, що діти не тільки виготовляли іграшки, але й могли її “відрекомендувати”. Саме тому в музеї була відведена окрема кімната, де діти поринали в своє улюблене заняття – гру. Як свідчать історичні джерела, музей був дуже популярним серед дітей і за кількістю відвідувань поступався лише Третьяковській галереї. Незважаючи на велику популярність серед дітей у 1931 році музей перевели в Загорськ, а з 1980 року цей музей іграшки знаходиться в старовинному особняку колишнього комерційного училища над Келарським ставком [11; 14].

Наприкінці 1920-х років в Москві відкрився ще один музей – Музей дитячої книги. Головне завдання музею Я. П. Мексин, педагог і музейний діяч (директор з 1934 р.), вбачав у ознайомленні юних відвідувачів з дитячою книгою – джерелом знань і засобом включення дитини в гру, а через це, і в творчість. У 1929 році до ювілею Держвидав (Госиздав) була організована виставка, яка і стала основою музею. Експозиція була створена таким чином, щоб юні відвідувачі безпосередньо самі могли брати участь у створенні окремих фрагментів книги. Так в друкарні, де відбувалось знайомство з процесом створення книги, діти могли самі надрукувати її частинку. Більш ґрунтовно процес створення книги вивчався у гуртках (літературному, газетно-редакційному, поліграфічному та модельно-технічному), які діяли при музеї. Музей дитячої книги був динамічною експозицією, захоплюючою грою та місцем спілкування, проте його директора Я. П. Мексина репресували, а весь його фонд передали на збереження до музею народної освіти, де він і був фактично втрачений для дітей.

Що стосується вітчизняної історії створення дитячих музеїв то її початок припадає на 20-ті роки ХХ ст. і пов'язують з іменем Федора Івановича Шміта. У 1920 році він організував Музей дитячої творчості, де експонатами були дитячі роботи. У баченнях Ф. І. Шміта дитячий музей був певним центром вивчення психології дитячої творчості, так званим музеєм-

майстернею, тому і основним критерієм відбору творів було не стільки естетична досконалість роботи, як цінність її як джерела дослідження художньої творчості дітей [11].

Всі перераховані вище дитячі музеї носили особисті та індивідуальні ознаки, оскільки відображували бачення своїх засновників, проте всі вони були спроектовані з урахуванням особливостей психології дитини (чуттєве сприйняття, активність), яка пізнає світ через гру. Проте, незважаючи на швидкий розвиток та популярність дитячих музеїв, тодішня влада не підтримувала їх подальшу діяльність, оскільки цікавим було не особистісний розвиток підростаючого покоління, а формування виконавця чужої волі.

Наступний етап розвитку музейної педагогіки починається у 60-тих роках. Ініціатива знову належить німецькомовним державам, де музейна педагогіка починає формуватись як особлива область знань і досліджень [1; 13; 14; 17]. Відкриваються музейно-педагогічні центри, діяльність яких носила практичний і науково-дослідний характер, зокрема: Зовнішня служба державних музеїв Пруської культурної спадщини в Західному Берліні (1961 р.), Робоча група музейної педагогіки (спочатку “Музейна школа” в Східному Берліні (1963 рік) з власним друкованим органом “Школа і музей у єдиній освітній системі НДР”, Зовнішня служба Кельнських музеїв (1965 р.), Художньо-педагогічний центр Німецького національного музею в Нюрнберзі (1965 р.), Музейно-педагогічний центр в Мюнхені (1971 р.), який видає журнал “Школа і музей” та інші [5].

Проте дослідники цього періоду зазначають про розбіжність розуміння суті музейної педагогіки, що стало причиною сумнів щодо музейної педагогіки, як наукової дисципліни.

Лише з 70-х років поняття “музейна педагогіка” почало використовувати на теренах колишнього Радянського Союзу. У 1982 році на конференції “Музей і школа” в Іваново Аврам Мойсейович Розгон першим висловив думку, що музейна педагогіка – це не тільки наукова дисципліна, що об’єднує в собі комплекс суміжних наук, а це важлива практична задача [11].

Одним ключових термінів музейної педагогіки 80-х було поняття “музейної культури відвідувача”, під яким розуміли ступінь підготовленості до сприйняття предметної інформації музею (усвідомлення цінностей оригіналу, вміння орієнтуватись в часі, вміння в реальному житті оцінювати предмети музейного значення тощо). На розвиток музейної педагогіки в ці роки вплинула теорія діалогізму М. М. Бахтіна, згідно якої музей мав стати місцем культурно-історичного діалогу. Для реалізації цього науковим співробітникам необхідно було знайти нові форми спілкування відвідувачів з культурними цінностями [14].

Саме це вдалося реалізувати у діяльності дитячих музеїв у зарубіжних країнах. Так на сьогодні існують дві моделі дитячих музеїв – європейська і

американська. Основний акцент в американській моделі стоїть на слові – дитячий. Тому першочерговою задачею цієї моделі діяльності дитячих музеїв є – занурення дитини в стихію гри та пригод, щоб непомітно передати знання, і створити умови для самостійного відкриття. На перший план виходять ігрові методи та ігровий простір, тобто експозицію музеїв діти можуть використовувати у грі (покрутити деталі, прокататися, приміряти одяг, виготовити старовинні прикраси тощо).

На противагу американській, у європейській моделі діяльності дитячих музеїв акцент робиться на слові музей. Тобто велике значення надається не лише освітній, але й музейній цінності експонату та занурення в певну історичну реальність. Під час занять музейний педагог чи екскурсовод відіграють важливу роль, а також не до всіх експонатів можна торкатись [13; 14].

Розроблені проекти дають можливість дітям через “зустріч з іншою реальністю” відчувати свою причетність до своєї мрії і культури, а також до культури інших держав та народів. Поділ на європейську та американську моделі умовний, оскільки в Європі є музеї створені за американським зразком, і навпаки.

Етнографічний музей Санкт-Петербурга – єдиний музей в світі, де найбільш повно представлено матеріали про життя, культуру і побут більш як 150 народів Європи та Азії, знайомство з якими проходить в ігровій театралізованій формі. Музей має багатий досвід роботи з дітьми: в “Школі ремесел” діти з природних матеріалів (глини, бересту, лози, дерева) власноруч створюють предмети побуту та народного мистецтва; влаштовуються виставки дитячих робіт; конкурси; вікторини; ляльковий театр; діють археологічний та етнографічний гуртки [11].

В 1990-ті роки починають створюватись самостійні дитячі музеї та дитячі музеї при традиційних музеях. Метою їх створення було зосередження дитячої культури, місце синтезу музею, школи, дитячого майданчика, клубу і т.п.

На відміну від музеїв країн Європи, США та Росії робота щодо відкриття дитячих музеїв ведеться дуже повільно. Це зумовлено неоднозначним ставленням музейних робітників до спеціалізованого музею для дітей.

Проте слід зазначити дуже позитивний факт, що протягом останнього десятиліття науковці різних напрямків почали звертати увагу на музейну педагогіку і займатись її детальним вивченням для включення в навчально-виховний процес. Кроки назустріч роблять як самі керівники навчальних закладів так і працівники музеїв.

В останні десятиліття співпраця музеїв і школи в Україні стала активно розвиватися. Деякі аспекти розвитку музейної педагогіки розробляли Т. Белофасова, Л. Гайда, Н. Ганусенко, О. Караманов, М. Костриця, П. Луньов, О. Ляпін, Л. Масол, І. Медведєва, Ю. Омельченко, Ю. Павленко,

І. Ткаченко, І. Пантелейчук, Є. Пасічник, О. Топилко, Я. Треф'як, М. Трошина та інші. Можливості електронних ресурсів зробили доступними сучасні досягнення музейної педагогіки країн СНД, а переклад українською мовою посібника “Загальна музеологія” Фрідріха Вайдахера у 2005 році ознайомив широкі кола фахівців з основними поняттями наукової теорії в європейському контексті. Тема діяльності музейно-педагогічних центрів України не досліджувалася в сучасному музеєзнавстві, її актуальність обумовлена недостатньою кількістю науково-організаційних установ та об'єднань, що займаються розробкою і реалізацією як теоретичних основ, так і спеціальних музейно-освітніх програм для дітей.

Уже напрацьований певний, хоч і невеликий, досвід співпраці між музеєм та загальноосвітньою школою. Це детально висвітлено у працях науковців (Л. Гайди, О. Караманова, О. Товкач та ін.), а також детально описано на сторінках музеїв в інтернеті тощо. Організуються різноманітні проекти, програми, конкурси, конференції тощо. Так Дніпропетровський історичним музеєм ім. І. Д. Яворницького була розроблена багатопрофільна програма “Музей і діти”. Дана програма розроблена з урахуванням принципів музейної педагогіки: єдність теорії з практикою, доступність, системність, наочність, науковість. Будь-яке заняття проводиться з використанням музейних предметів. Розроблені заняття враховують різні аспекти історії, етнографії, релігії, літератури, мистецтва, тому можуть вивчатись за різними профілями. Кожна школа може формувати власну програму занять (екскурсії, заняття для дітей початкової школи в музеї та виїзні, для середньої школи, виїзні екскурсії-заняття для різних вікових категорій) обираючи з того, що запропоновано музеєм [10; 12].

У Чорноморському історико-краєзнавчому музеї розроблена програма “Музей-школі”, яка розрахована на 5 років і доповнює шкільну програму. Діти пишуть науково-дослідні роботи і захищають їх, приносять експонати та надають інформацію про них. Щорічно проводяться різні краєзнавчі конкурси.

Співробітника Нетішинського міського краєзнавчого музею розроблено програму “Музей для дошкільника”, яка почала діяти у 2000 р., а для старшокласників розроблена програма “Лабораторія молодого дослідника” До кожної теми програми підібрано експонати.

Для вихованців дошкільних навчальних закладів та учнів початкових класів Миколаївським обласним краєзнавчим музеєм розроблено програму, яка включає – екскурсії, музикальні уроки, оповіданнями про музей, “Абетка лікарських рослин” для дітей, збірники кросвордів, видані буклети з малюнками дітей. Дана програма схвалена комісією з соціально важливих проектів при місцевій владі.

Національний заповідник “Хортиця” за 40 років має великий досвід

культурно-просвітницької роботи. Так у 80-х роках була розроблена комплексна програма “Заповідник-школі”, затверджена науково-методичною радою ДІКЗ та Запорізьким обласним інститутом вдосконалення вчителів Програма розрахована для учнів 1-10 класів, де вказувався перелік екскурсій та лекцій відповідно до навчальних предметів (біології, природознавства, літератури, географії). В 90-ті роки, здобувши статус Національного, тематику музею було змінено на тему історії запорозького козацтва. Тому основним завданням освітнього характеру було поглибити знання дітей з історії запорозького козацтва. В сучасних умовах здійснюється апробація програми, яка містить три складові: гру-екскурсію по музею (три частини по 30 хв.: знайомство з музеєм, козацтво, виставки тощо), ігровий тематичний ранок “Джури” (на майданчику біля музею), дитячу пішохідну екскурсію. Рухливі ігри на свіжому повітрі, загадки, розповіді про козаків, вдало підібраний інвентар – все влучно підібране відповідно до різних вікових особливостей і викликає позитивні емоції та враження [2; 4; 7].

Слід відзначити успішний досвід музейно-педагогічної діяльності Національного художнього музею, Національного музею українського народного декоративного мистецтва, Національного музею імені Андрея Шептицького, Чернігівського історичного музею імені В. Тарновського, Одеського муніципального музею особистих колекцій ім. А. В. Блещунова, Харківського літературного музею, Львівської Галереї мистецтв, Вінницького обласного художнього музею та інших. Популярністю серед дітей користується Музей іграшки в Києві. В Автономній Республіці Крим було проведено Республіканський конкурс в музейній сфері Криму серед номінацій – “Музейна педагогіка” та “Кращий музей на громадських засадах”. Музей здатний збагатити дитину враженнями від нових, незнайомих предметів, які вона ніколи не бачила й не могла бачити в доступній їй діяльності, сприяє формуванню творчої особистості, яка, засвоївши текст гуманітарної культури та мистецтва, включає його в контекст власного життя.

Музейна педагогіка – досить новий, але вже популярний напрям навчально-виховної діяльності. Проте на даному етапі музеям необхідно вирішити проблему урівноваження своїх функцій: збереження історичних пам'яток – з одного боку, і їх доступності – з іншого. Максимальна відкритість і доступність музею для всіх соціальних і вікових груп суспільства, його потужний інформаційний і ціннісно-орієнтований потенціал, здатні залучити людей до різних форм інтелектуальної й соціально-культурної творчості, надаючи музею особливої значимості в освітньому процесі.

Проведені дослідження засвідчили, що основні інноваційні форми музейної педагогіки, запропоновані музеями та педагогами, представлені

на регіональному рівні. Процес їх активного впровадження відбувається як би “знизу”, тобто ініціатива виходить від практиків (працівників музеїв, та педагогів). Одні намагаються повернути до себе основну категорію відвідувачів (дітей та студентів), а інші використовують інноваційні педагогічні технології із залученням музейних колекцій у навчально-виховному процесі [2; 3; 4; 7].

Використання потенціалу музейної педагогіки цікавить на сьогодні значну кількість науковців, педагогів, працівників музеїв та представників громадських об'єднань, що свідчить про актуальність проблеми і вимагає організаційного вирішення на державному рівні.

Значення і корисність музейної педагогіки як для освітян, так і для самих працівників музеїв є очевидною і це підтверджують проведені наукові дослідження [8; 9; 16]. Перші отримують молоду генерацію, яка поціновує надбання національної та світової культури, інші – дивіденди у вигляді грошових надходжень та популяризації власної діяльності.

Оскільки сучасна молода людина нової формації, за визначенням, є діалогічною (а не монологічною), музей також повинен шукати нові форми спілкування, за яких робота з аудиторією відбувалася б більш ефективно, популяризувати нові технології в музейній освіті. Основна увага музейної педагогіки зосереджена на дитячій та підлітковій аудиторії. Тому як ззначають дослідники, варто переходити від одиничних і епізодичних контактів із відвідувачем до створення багаторівневої системи музейної освіти, що сприятиме долученню до музею і до його культури якомога більшої кількості молоді.

Розуміння музею як до багатовимірного освітнього простору значно посилює роль музейної педагогіки, яка аналізує багатий педагогічний потенціал музею, розробляє механізми ефективного його використання в системі освіти. Музейна педагогіка, на сучасному етапі, є галуззю знання, яка ще тільки формується. На даний час теоретична та нормативна база музейної педагогіки знаходяться в стадії формування. Над вирішенням цих питань мають спільно працювати як науково-практичні центри музейної педагогіки, створені ще на початку 1990-х років, так і науково-педагогічні кадри. Окремі аспекти нормативної бази та моделі впровадження музейної педагогіки уже розглянуті в наукових працях [3; 4], проте цей матеріал потребує систематизації та затвердження.

На сьогодні можемо констатувати, що музеї стають центрами як формальної, так і неформальної освіти для всіх категорій населення. На їх базі створюються нові організаційні структури - музейні культурні центри, орієнтовані на довгу і плідну співпрацю з органами освіти, соціального захисту, закладами культури, науки та мистецтва. Вони мають багато модифікацій, які зумовлені специфікою територій, особливостями музеїв і музейної мережі, культурним потенціалом регіонів, проте їх головною

метою є освіта людини.

Отже, музейна педагогіка забезпечить художньо-естетичне сприйняття дитиною культурного надбання українського народу, усвідомлення своєї відповідальності за його збереження, примноження та передачу надбання іншим поколінням. Важливим є також використання музейної педагогіки у змісті підготовки майбутніх педагогів різних кваліфікацій.

Використана література:

1. *Вайдахер Ф.* Загальна музеологія : посібник / Ф. Вайдахер. – Львів : Літопис, 2005. – 632 с.
2. *Гайда Л. А.* Музей у навчальному закладі / Л. А. Гайда. – К. : Шк. світ, 2009. – 128 с.
3. *Гайда Л. А.* Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі / Л. А. Гайда // Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Кіровоград, 21-22 жовтня 2010 р.). – Кіровоград : Видавництво КОППО імені Василя Сухомлинського, 2012. – С. 243-249.
4. *Гайда Л. А.* Формування нормативно-правової бази музеїв при навчальних закладах України. / Л. А. Гайда // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 49-56.
5. *Гончарук Т.* Що таке музейна педагогіка. Досвід Німеччини [Електронний ресурс] / Т. Гончарук. – Режим доступу : <http://www.gurt.org.ua/blogs/Тетяна%20Гончарук/1300/>
6. Закон України “Про музеї та музейну справу” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
7. *Караманов О. В.* Музей – школа – університет: особливості педагогічної взаємодії в сучасному “суспільстві знань” [Електронний ресурс] / О. В. Караманов. – Режим доступу : http://pmu.in.ua/wp-content/uploads/downloads/2014/02/Karamanov_ua_2.pdf
8. *Караманов О. В.* Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки в Україні / О. В. Караманов // Матеріали науково-практичної конференції “Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи” (Київ, 24-25 вересня 2013 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К.: НКПЗ, 2013. – С. 35-37.
9. *Карасенко В. Ю.* Як повернути дитину в музей, або як повернути музей дитині / В. Ю. Карасенко // Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі : збірник матеріалів Загальноукраїнської наукової конференції з проблем музеєзнавства, присвяченої 160-річчю заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького. – Випуск 11. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2009. – С. 498-502. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://museum.dp.ua/article0183-2.html>].
10. Лабораторія музейного проектування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.future.museum.ru/lmp/mission/default.htm>.
11. *Медведева Е. Б.* Музейная педагогика в Германии и России: История и современность : учебное пособие / Е. Б. Медведева. – М. : АПРИКТ, 2003. – 92 с.
12. Програма Всеукраїнської виставки “Музейно-педагогічна палітра України”. – К. : Педагогічний музей України, 2009. – 4 с.
13. *Столяров Б. А.* Музейно-педагогическая программа “Здравствуй, музей!” / Б. А. Столяров, А. Г. Бойко // Художественный музей в образовательном процессе. – СПб., 1998. – 318 с.
14. *Столяров Б. А.* Музейная педагогика: история, теория, практика : учеб. пособ. для студентов / Б. А. Столяров. – М. : Высшая школа, 2004. – 216 с.
15. *Товкач О. А.* Освітні функції музейної педагогіки у навчально – виховному процесі школи / О. А. Товкач, О. В. Товкач // Вісник психології і педагогіки. – 2009. – Випуск 9. – С. 34-45.
16. *Шляхтина Л. М.* Основы музейного дела: теория и практика : учеб. пособие / Л. М. Шляхтина. – М. : Высш. шк., 2005. – 183 с.
17. *Юхневич М. Ю.* Я поведу тебя в музей : учебное пособие по музейной педагогике / М. Ю. Юхневич. – М. : Рос. ин-тут культурологии, 2001. – 224 с.

References:

1. *Vaydakher F.* Zahal'na muzeolohiya: Posibnyk / F. Vaydakher. – L'viv: Litopys, 2005. – 632 s.

2. Hayda L. A. Muzey u navchal'nomu zakladi / L. A. Hayda. – K. : Shk. svit, 2009. – 128 s.
3. Hayda L. A. Muzeyna pedahohika: poshuk optymal'noyi modeli / L. A. Hayda // Metodolohichni zasady istorychnoy osvity v konteksti profilizatsiyi starshoyi shkoly: materialy Vseukrayins'koyi naukovy-metodychnoyi konferentsiyi (Kirovohrad, 21-22 zhovtnya 2010 r.). – Kirovohrad : Vydavnytstvo KOIPPO imeni Vasylya Sukhomlyns'koho, 2012. – S. 243-249.
4. Hayda L. A. Formuvannya normatyvno-pravovoyi bazy muzeyiv pry navchal'nykh zakladakh Ukrayiny / L. A. Hayda // Krayeznavstvo. – 2011. – № 3. – S. 49-56.
5. Honcharuk T. Shcho take muzeyna pedahohika. Dosvid Nimechchyny [Elektronnyy resurs] / T. Honcharuk. – Rezhym dostupu: <http://www.gurt.org.ua/blogs/Tetyana%20Honcharuk/1300/>
6. Zakon Ukrayiny “Pro muzeiy ta muzeynu spravu” [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
7. Karamanov O. V. Muzey – shkola – universytet: osoblyvosti pedahohichnoyi vzayemodiyi v suchasnomu “suspiil'stvi znan” [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://pmu.in.ua/wp-content/uploads/downloads/2014/02/Karamanov_ua_2.pdf
8. Karamanov O. V. Suchasni tendentsiyi rozvytku muzeynoyi pedahohiky v Ukrayini / O. V. Karamanov // Materialy naukovy-praktychnoyi konferentsiyi “Muzeyna pedahohika – problemy, s'ohodennya, perspektyvy” (Kyiv, 24-25 veresnya 2013 r.) / Natsional'nyy Kyuevo-Pechers'kyi istoryko-kul'turnyy zapovidnyk. – K.: NKPIKZ, 2013. – S. 35–37.
9. Karasenko V. Yu. Yak povernuty dytnu v muzey, abo yak povernuty muzey dytni / V. Yu. Karasenko // Rol' muzeyiv u kul'turnomu prostori Ukrayiny y svitu: stan, problemy, perspektyvy rozvytku muzeynoyi haluzi : zbirnyk materialiv Zahal'noukrayins'koyi naukovoyi konferentsiyi z problem muzeynavstva, prysvyachenoyi 160-richchyu zasnuvannya Dnipropetrovs'koho istorychnoho muzeyu im. D. I. Yavornyts'koho). – Vypusk 11. – D. : ART-PRES, 2009. – S. 498-502. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://museum.dp.ua/article0183-2.html>.
10. Laboratoryya muzeynoho proektyrovannya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.future.museum.ru/lmp/mission/default.htm>.
11. Medvedeva E. B. Muzeynaya pedahohyka v Hermanyy y Rossyy: Ystoryya y sovremennost'. Uchebnoe posobyе / E. B. Medvedeva. – M. : APRYKT, 2003. – 92 s.
12. Prohrama Vseukrayins'koyi vystavky “Muzeyno-pedahohichna palitra Ukrayiny”. – K. : Pedahohichnyy muzey Ukrayiny, 2009. – 4 s.
13. Stolyarov B. A. Muzeyno-pedahohycheskaya prohramma “Zdravstvuy, muzey!” / B. A. Stolyarov, A. H. Boyko // Khudozhestvennyy muzey v obrazovatel'nom protsesse. – SPb., 1998. – 318 s.
14. Stolyarov B. A. Muzeynaya pedahohyka: ystoryya, teoryya, praktyka: Ucheb. posob. dlya studentov / B. A. Stolyarov. – M. : Vysshaya shkola, 2004. – 216 s.
15. Tovkach O. A. Osvitni funktsiyi muzeynoyi pedahohiky u navchal'no – vykhovnomu protsesi shkoly / O. A. Tovkach, O. V. Tovkach // Visnyk psykholohiyi i pedahohiky. – 2009. – Vypusk 9. – S. 34-45.
16. Shlyakhtyna L. M. Osnovy muzeynoho dela: teoryya y praktyka: ucheb. posobyе / L. M. Shlyakhtyna. – M. : Vyssh. shk., 2005. – 183 s.
17. Yukhnevych M. Yu. Ya povedu tebya v muzey: uchebnoe posobyе po muzeynoy pedahohyke / M. Yu. Yukhnevych. – M. : Ros. yn-tut kul'turolohyy, 2001. – 224 s.

КАРДАШ Н. В. Музейная педагогика: ретроспективный анализ.

В статье автором проанализировано содержание понятия “музейная педагогика”. Осуществлен исторический экскурс событий и взглядов ученых о роли и значении музеев, их экспозиций в воспитании детей. Раскрыты причины, специфика и особенности создания и деятельности детских музеев как важной составляющей музейной педагогики. Сделано сравнительную характеристику американской и европейской моделей деятельности детских музеев.

Автором сделан анализ современных программ, проектов и научно-методической литературы, которые разработаны и внедряются музеями в содержание образовательного сотрудничества с учебными заведениями разных уровней. Обосновано важное значение использования музейной педагогики в учебно-воспитательном процессе не только школьников, но и будущих педагогов разных специальностей. Это не только внедрение новых форм обучения, но и возможность наполнить новым содержанием учебный-материал, поскольку работа в залах музеев, с экспозициями и экспонатами демонстрирует тесную связь прошлого и

настоящего и дает возможность проследить изменения, произошедшие как в условиях быта так и различных сферах образования и техники.

Ключевые слова: музейная педагогика, детские музеи, культурно-просветительская деятельность музеев.

KARDASH N. Museum pedagogy: a retrospective analysis.

In the article the author analyzes the concept of "pedagogy". Historical overview of events and views of scientists about the role and value of museums and their exhibitions in children's education is done. The specifics and peculiarities of creation and children's museums activity as an important component of museum pedagogy are described. The comparative analysis of American and European models of children's museums is done.

The author analyzed current programs, projects and scientific-methodical literature, developed and implemented by museums in educational content meaning in cooperation with schools of different levels. The important fact of museum pedagogy use in the educational process not only students but also future teachers of different specialties is proven. This is not only the introduction of new forms of education, but also the opportunity to fill new content, educational material, since the work in the halls of museums, with exhibitions and exhibits demonstrating the close relationship of the past and present and makes it possible to trace the changes that have occurred both in terms of life and various fields of education and technology.

Key words: museum pedagogy, children's museums, cultural and educational activities of museums.

УДК 37.016:33

Коберник О. М.

УРОК ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ЦІЛІ ТА СТРУКТУРА

У статті висвітлено способи реалізації компетентнісного підходу до уроків трудового навчання школярів. Проаналізовано сутність та значення поняття "урок". Висвітлено та систематизовано класифікації уроків. Визначено компоненти уроку та їхню послідовність для успішної організації навчально-трудої діяльності учнів.

Розглянуто кожен етап уроку в контексті компетентнісного підходу, з метою реалізації конкретного результату, спрямованого на особистісний розвиток учня. Відображено метапредметний зв'язок у сформованості ключових компетентностей школяра.

Ключові слова: урок, сучасний урок, цілі уроку, компетентнісний підхід, тип уроку, трудове навчання.

Реалізація компетентнісного підходу в трудовому навчанні школярів передбачає не лише оновлення змісту технологічної підготовки, добір ефективних методів, прийомів, засобів навчання, а й пошук раціональних форм організації навчально-трудої діяльності. Компетентнісно орієнтовані форми навчання передбачають постійну активну взаємодію всіх учасників навчального процесу, тобто колективне, групове навчання у співпраці, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами